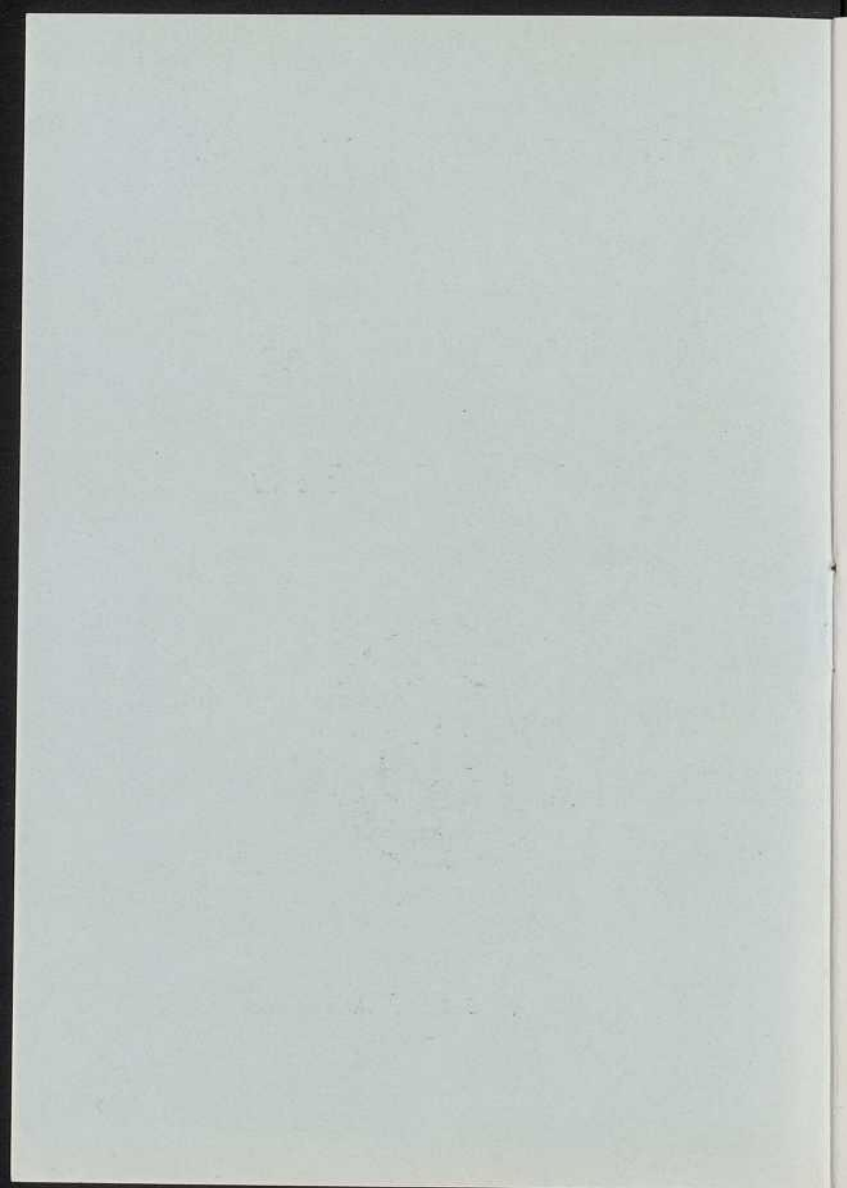


REAL ACADEMIA GALLEGA

NORMAS ORTOGRAFICAS
DO
IDIOMA GALEGO



A CRUÑA
1970



REAL ACADEMIA GALLEGA

NORMAS ORTOGRAFICAS
DO
IDIOMA GALEGO



A CRUÑA
1970

REAL ACADEMIA GALLEGA

NORMAS ORTOGRÁFICAS

DE LA LENGUA GALLEGA



A. GARCÍA

NORMAS ORTOGRAFICAS
DO
IDIOMA GALEGO

Esta obra, propiedade da Real
Academia Gallega, foi aprobada
pola mesma na súa xuntanza do
15 de febreiro do 1970.

Depósito Legal: C - 108 - 1970

Imp. MORET - Galera, 48 e Marqués de Amboage, 16 - A Cruña, 1970

INTRODUCCION

Por vía de regra, a ortografía dunha lingua non se elabora cientificamente por unha comisión de expertos, senón que é un produto das necesidades de expresión escrita que a fala experimenta, servidas polo uso empírico que resolve os problemas polos medios que as circunstancias históricas poñen ao seu dispor. Como a lingua mesma, a ortografía percura a comunicabilidade dentro dunha comunidade de falantes e lectores, e este interés práctico, unha vez satisfeito, crea unha tradición que se sostén teimosamente, como un herdo cultural, e que soe evolucionar moi lentamente ao compás das modificacións que experimentan os sonidos do idioma. Pero sendo a fonética unha realización da lingua que vive na voz humá unha vida fuxidía, e a ortografía unha fixación gráfica desa voz, sucede decote que a fonética cambia con máis rapidez do que a ortografía, esencialmente conservadora. Poñer ao día, de cando en cando, a ortografía dunha lingua, axeitándoa

á realidade fonética do momento, é labor propio dos expertos, que deste xeito asinalan cauces á corrente espontánea do idioma, e colaboran, ordenándoo, no seu desenrolo polo que á súa representación gráfica se refire.

O galego de hoxe, como todo idioma, pode ser fixado, e é realmente fixado no terreo da investigación científica, mediante o emprego dun alfabeto fonético de carácter técnico, que aspira a recoller todos os matices fundamentás da pronuncia. Pero ben se comprende que unha transcripción dese tipo, necesaria a nivel de especialismo, sería totalmente inaxeitada para o uso corrente, que esixe unha escrita, se menos precisa, máis doada, a fin de que o seu insino e o seu aprendizaxe se verifiquen a nivel popular. Aínda así, a ortografía debe aspirar a recoller os rasgos relevantes dos fonemas que fixa.

A actual ortografía galega, como non podía menos de suceder, formóuse sobre a castelá, única que os galegos aprendían nas escolas ao tempo que o Renacemento das nosas letras creou a necesidade dunhas normas da expresión escrita. Esta ortografía víuse obrigada a se afastar do seu modelo no caso dos fonemas consonánticos inesistentes no español oficial. Os intentos de estender estas innovacións aos fonemas vocálicos, tropezaaron con dificultades que adiaron a solución do problema. Outras custións de menos importancia

foron tratadas de diversos xeitos; pero as solucións en competencia foron unificándose como consecuencia do contraste práctico, e así chegamos á situación actual.

Esta preséntanos unha ortografía susceptible de perfeición, xa que non reflexa con suficiente precisión o vocalismo galego, e amosa algunha outra impropiedade como consecuencia de non ter xurdido naturalmente do fonetismo da fala, senón como unha adaptación da ortografía de outra lingua. Aínda con esas chatas, ten a ventaxa de ser doadamente asimilable para todo aquel que coñeza a ortografía oficial, é dicir, para todo galego non analfabeto; a ventaxa de vir funcionando desde hai tempo, de xeito que a xente adquiriu o hábito da mesma; a ventaxa, afinal, de non escluir pola súa natureza reformas futuras inspiradas polas peculiaridades do galego, xa que a pronuncia do castelán moderno e do galego moderno son suficientemente afíns para que calquer rexisto de distinción poida ser establecido sen necesidade dunha alteración total do sistema.

É evidente que sería de desexar unha ortografía, aínda que popular —é dicir, ao alcance de todos—, máis enxebre —é dicir, máis inspirada na estrutura fonolóxica do propio idioma—; pero esa desexable ortografía, se ha substituír á acostumada, ha ser obra apurada na súa relativa perfeición, elaborada con acougo, e **despóis de con-**

trastar e debater as opinións dos máis distinguidos estudiosos da nosa lingua, galegos e non galegos, así como a de todas as entidades culturás do país interesadas na custión, que mesmo debe pasar por unha etapa de información pública. Supondo elaborada esta ortografía, poucas posibilidades dunha rápida e eficaz difusión se lle presentan mentras en todos os grados do insino non se estude a lingua do país. En suma, se queremos facer unha reforma científica da ortografía consuetudinaria, que realmente valla a pena que custe a súa elaboración, temos de proceder con calma, o que supón un prazo previsiblemente longo para a implantación do sistema adoutado.

Entramentres, o crecente desenrolo da literatura galega e o prestixio que a lingua está adquirindo en todos os sectores cultos da poboación, dentro e fora de Galicia, esixe urxentemente unha codificación da ortografía usual. Se podemos considerar que ésta en grande parte atinxiu unidade na práctica, é certo tamén que, non estando autorizada académicamente, non obriga a ninguén, o que envólve o perigo de desviacións e orixinalidades suxeitivas que non poden menos de complicar a situación. Por todo elo, a Academia, movida tamén por constantes requerimentos neste sentido da sociedade galega, decide fixar unhas normas mínimas de uso ortográfico que, recoillendo as unánimemente ouservadas, e escolmando

as que estima máis oportunas antre as poucas aínda controvertidas, ostenten o selo de oficialidade que lles dá o propio carácter da Corporación que as formula, e rixan na escrita do galego mentras outra cousa non se provea como consecuencia dunha eventual reforma científica que a Academia realice ou acolla.

Aos fins prácticos, e tendo en conta as circunstancias socioculturás do momento, dáse por coñecida a ortografía castelá, que se toma como punto de referencia, xa que ten o carácter de supletoria da galega usual.

O lector debe ter en conta que este opúsculo aspira a lle fornecer información exclusivamente ortográfica. De xeito que non se ocupa en resolver os problemas que se poden presentar no orde morfolóxico ou fonético. Se algunha vez hai referencias a esas clases de problemas lingüísticos, é para facilitar a comprensión das normas ortográficas, cuio vigor é independente das solucións que se adouten verbo das posibilidades que ofrece a lingua nas súas articulacións.

Finalmente, convén manifestar que no caso do uso do acento gráfico parecéu conveniente formular as regras nos casos posibles, aínda nos que coinciden enteiramente coa práctica castelá; porque habendo algunhas diferencias antre ésta e o que se propugna para o galego, e presentándose en galego situacións que non caben en castelán,

poderían se suscitar dúbidas de non se falar espresamente, en principio, de todas as posibilidades que se ofrecen. Pero en xeral omitimos aquelas normas ortográficas que coinciden coas castelás, cando esta omisión non comporte perigo razoablemente previsible de confusión.

N O R M A S

I

O ABECEDARIO GALEGO

1. Eis a lista e o nome das letras que constitúen o noso abecedario:

a (a), b (be), c (ce), ch (che), d (de), e (e), f (efe), g (ga), h (hache), i (i), l (ele), ll (elle), m (eme), n (ene), ñ (eñe), o (o), p (pe), q (que), r (erre), s (ese), t (te), u (u), v (uve), x (xe), z (zeta).

Os signos *j (iota), k (ka), w (uve dobre)* e *y (y grego)* úsanse só en palabras alleas, aínda que o derradeiro pode se manter tamén en certos nomes propios, especialmente topónimos, que, sendo galegos, víñanse escribindo tradicionalmente con *y*.

2. A pronuncia destas letras é a mesma que en castelán, agás o caso de *e*, *g*, *h*, *n*, *o* e *x*, que requiren certas indicacións.

3. As vocás *e* e *o* teñen en galego dous sonidos: o de abertas e o de pechadas. Estas diferencias de timbre non se refrexan na escrita usual.

4. A letra *g* ten sempre o sonido sonoro que corresponde ao castelán *ga*, *go*, *gu*, e final de sílaba nos cultismos. Non se usa, polo tanto, esta letra, diante das vocás *e* e *i*, senón precedidas dun *u* mudo: *gue*, *gui*. Así, *gando*, *gomo*, *gume*, *ignoto*, *guedella*, *guizo*.

5. O *n* cando vai seguido de *h* (*nh*), soa como *ene* velar, separado da vocal que lle segue por unha xuntura silábica: *unha*. Este fonema, *n* velar intervocálico (*nh*) aparez nun número reducido de vocábulos: *unha*, *algunha*, *ningunha*, ou no caso de *-e* paragóxico cando a palabra á que ese *-e* se engade remata en *-n*: *corazonhe*, *razonhe*.

6. O *x* soa como *ch* francés, prepalatal fricativo xordo, e non como *x* latino, *ks*, agás nun certo número de cultismos que o uso determina, como *sexo*, *texto*. En xeral, os cultismos que en latín teñen *x* pasan ao galego con *s*: *esame*, *esixencia*. As verbas patrimoniás xa foran recibidas

pola lingua conforme á evolución propia da mesma: *eixo, madeixa*.

7. O *h* é un mero signo ortográfico, sen valor fonético. Úsase só ao principio de dicción, nos casos en que existía no étimo e non foi suprimido polo uso. Así, *horto*, pero *España*. Tamén ao final de certas interxeicións: *ah, oh*.

Combinado con *n* (*nh*) indica oclusión glotal ou linde silábico, segundo temos dito, e úsase no caso do fonema nasal velar intervocálico.

II

O ACENTO ORTOGRAFICO

1. As regras de acentuación son as mesmas que en castelán. Os vocábulos monosílabos non levan acento gráfico, como non sexa no caso de acento diacrítico.

2. As palabras agudas acentúanse gráficamente cando rematan en vocal, incluíndo os diptongos, e *n* ou *s*. Así, *mazá, coméu, irmán, irmáns*. Mantéñese a regra, como se ve no derradeiro exemplo, se o *n* fica agrupado co *s* na sucesión *ns*; pero non se o *-n* ou o *-s* final van precedidos de outra consoante, o que non se pode dar en galego enxebre, e sí só en nomes de outras falas.

3. As palabras graves levan acento gráfico cando rematan en consoante distinta de *n* ou *s*, ou nestas consoantes precedidas de outra consoante, que terán de ser voces estranxeiras, pois o galego enxebre non coñece esa combinación. Así, *móvil*, *álbum*, *carácter*, *alférez*, *fórceps*, *bíceps*.

4. As palabras esdrúxulas levan sempre acento gráfico.

5. O acento gráfico utilízase tamén cando unha vocal «débil» tónica vai inmediatamente antes ou despois dunha vocal «forte» átona. A tónica neste caso márcase co acento ortográfico para indicar que non hai diptongo, senón hiato. Así, *fia*, *sáin*, *lúa*, *baúl*.

6. Utilízase asimesmo o acento gráfico con función diacrítica, é decir, para distinguir as palabras que, tendo a mesma forma, difiren prosódicamente en canto unha é tónica e outra átona.

- Así: 1) *á* contracción de preposición e artigo e *a* preposición ou artigo.
- 2) *dá* verbo e *da* contracción de preposición e artigo.
- 3) *dó* sustantivo e *do* contracción de preposición e artigo.

- 4) *é* verbo e *e* conxunción.
- 5) *só* adverbio e *so* adxetivo.
- 6) *máis* adverbio e *mais* conxunción.
- 7) *éste, ése, aquél*, coas súas flesiós, sustantivos e *este, ese, aquel*, coas súas flesiós, adxetivos.
- 8) *qué, quén, cál, cómo, cándo, cánto, ónde*, interrogativos ou ponderativos e *que, quen, cal, como, cando, canto, onde*, non interrogativos nin ponderativos.
- 9) *Nós* pronome suxeito, ou complemento con preposición e *nos* pronome complemento sen preposición ou contracción de preposición e artigo; así como *vós* pronome suxeito, ou complemento con preposición e *vos* pronome complemento sen preposición.

7. As formas verbás que segundo as regras de tipo xeral deban levar acento gráfico, consérvano cando se lles engade un pronome enclítico: *fa-lóulle, recolléume, saíuse*. Os conxuntos constituídos por forma verbal non acentuada gráficamente e pronome ou pronomes enclíticos, levarán acento se resultan vocábulos esdrúxulos ou sobresdrúxulos: *consérvano, fixéronllelo*.

8. No caso dos adverbios en *mente* mantéñse a acentuación gráfica do adxectivo básico: *fríamente, útilmente, lídimamente*.

9. Os demais compostos considéranse unha unidade a efectos de acentuación, e seguirán as regras xerás. Se os vocábulos foran unidos por guión, cada elemento conservará a súa independencia ortográfica. Así *fervellasberzas, épico-didáctico*.

III

CONTRACCIÓNS

1. Como regra xeral, as palabras escribiránse na súa integridade, deixando á pronuncia, segundo o uso o pida, a ouservancia das elisións ou troques de sonidos por asimilación que sexan oportunos. Fican enteiramente arrombados os signos gráficos empregados noutrora para indicar elisións: o apóstrofo e o trazo de unión, como non sexa, este derradeiro, nos compostos non refundidos.

2. Os pronomes enclíticos escribiránse unidos aos verbos que os rixan. Así, *faino, bótao, escribiránse*.

3. Non se efectuarán na escrita máis contracções que as admitidas polo uso.

- Así: 1) as de pronomes persoás antre si: *mo, ma, mos, mas; cho, cha, chos, chas; llo, lla, llos, llas; nolo, nola, nolos, nolas; volo, vola, volos, volas; llelo, llela, llelos, llelas.*
- 2) a preposición *a* co artigo determinado: *ao, á, aos, ás.*
- 3) a preposición *de* co artigo: *do, da, dos, das, dun, dunha, duns, dunhas;* cos pronomes tónicos de terceira persoa: *del, dela, deles, delas, delo;* e cos demostrativos: *deste, desa, daqueles, etc.*
- 4) a preposición *con* co artigo: *co, coa, cos, coas; cun, cunha, cuns, cunhas.*
- 5) a preposición *en* co artigo: *no, na, nos, nas; nun, nunha, nuns, nunhas;* cos pronomes tónicos de terceira persoa: *nel, nela, nelas, nelas, nelo;* cos pronominais que comencen por vocal: *neste, nesa, naqueles, noutro, nalgún, nalgures.*

6) a preposición *por* co artigo determinado: *polo, pola, polos, polas*.

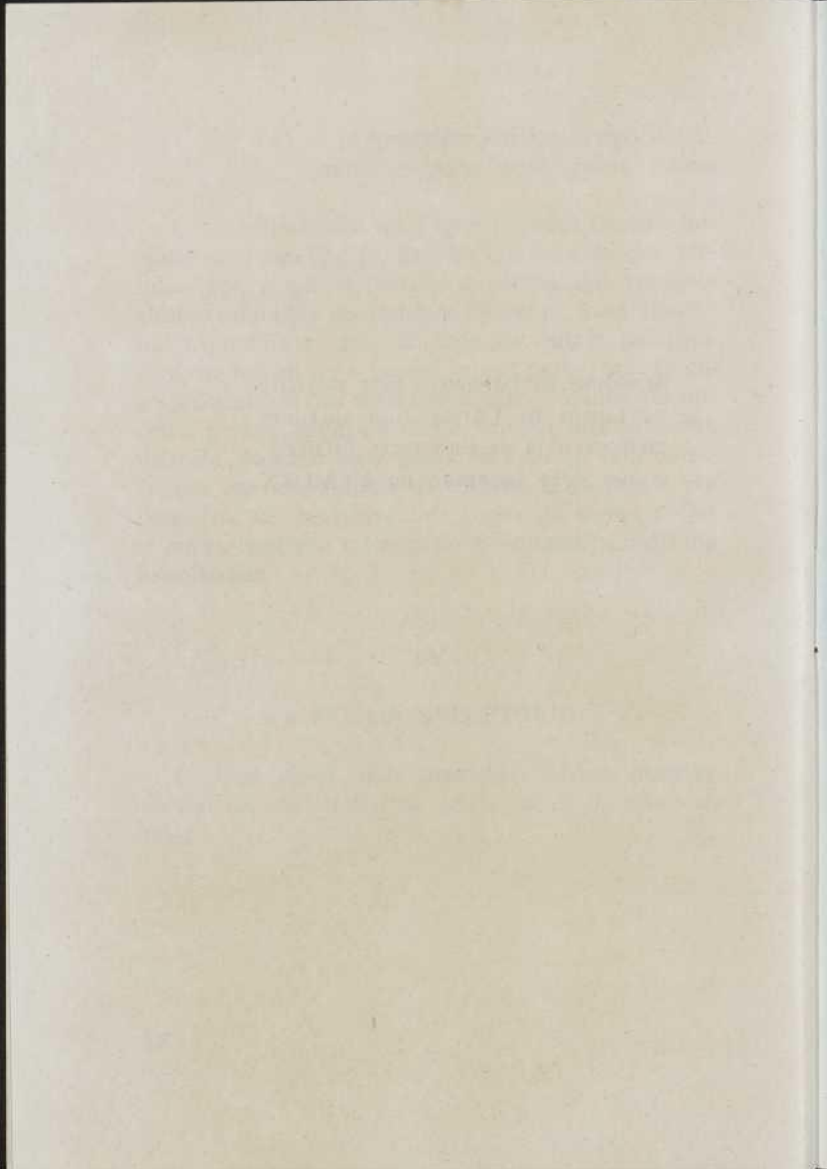
4. A asimilación ao *l* que primitivamente iniciaba o artigo (*lo, la, los, las*), do *r* con que termina *por*, e que determina a última das contraccións rexistadas no número anterior, dáse tamén, na pronuncia vulgar, no caso de outras palabras terminadas en *-r*, e tamén en *-s*; pero fora do caso indicado, e dos infinitivos con pronome de terceira persoa enclítico como *ouxeto dereito (velo, querela, facelos, enxergalas, impedilo)*, non se refrexan esa asimilación na escrita, e na fala é postestativa. Así escribiremos: *todas as nenas, coller o millo*, fagamos ou non na pronuncia a indicada asimilación.

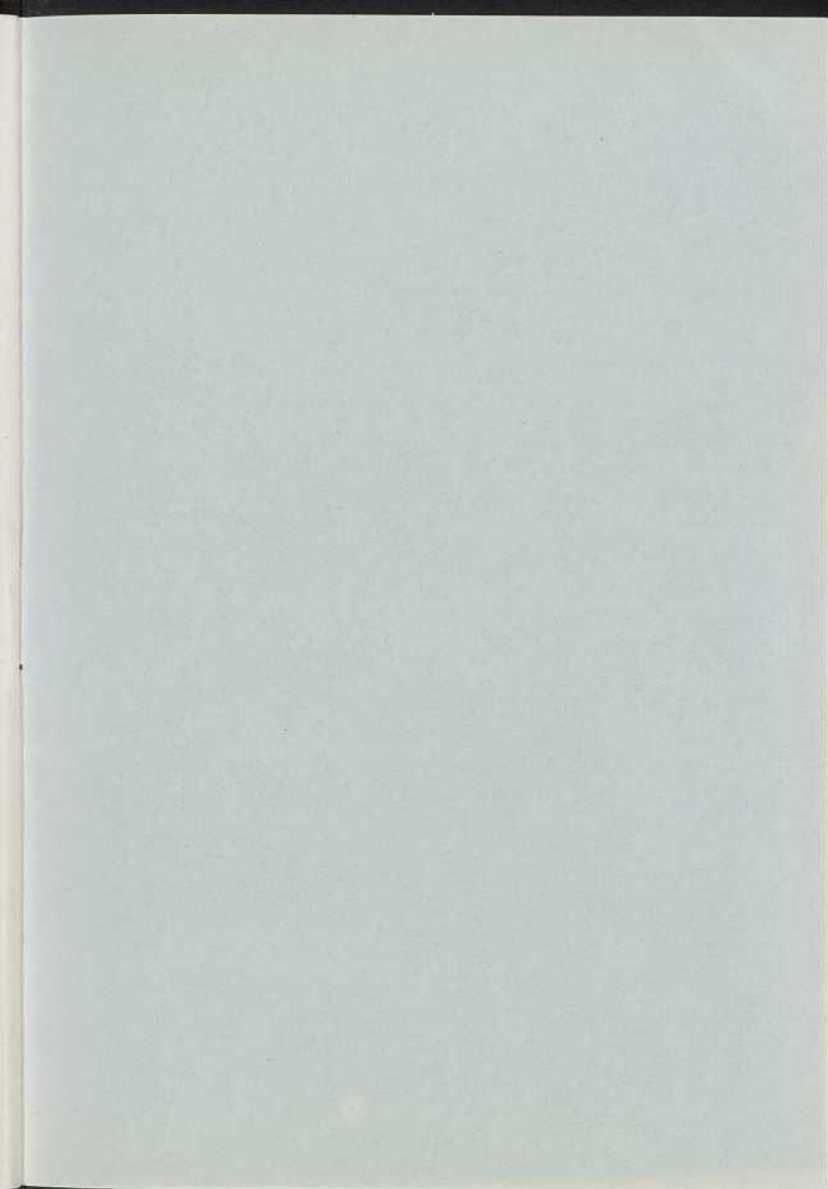
IV

A NORMA SUPLETORIA

1. Nos casos non previstos nestas normas, serven de supletorias as usuás na ortografía castelá.

ACABÓUSE DE IMPRIMIR ESTE EPÍTOME
NA CIDADE DA CRUÑA, NOS TALLERES
TIPOGRÁFICOS DA EDITORIAL MORET,
O DÍA 24 DE FEBREIRO DO MCMLXX





REAL ACADEMIA
GALEGA

A CORUÑA

F13529

Biblioteca